

Miten maaseutuvaikutusten arviointi on integroitavissa EVA:an?

Osallisuus ja vaikutusten arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla
-webinaari 11.11.2025

Projektipäällikkö Marianne Kuisma
Tukea tiedolla johtamiseen ja päätöksentekoon –
TIEJO -hanke

Päätösten ennakkovaikutusten arviointi (EVA) kattokäsitteenä

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

EVA kattokäsitteenä

Ennakkovaikutusten arviointi =
vaikutusten ennakkoarviointi =
ennakoiva vaikutusten arviointi
= eva = evaus = evaaminen

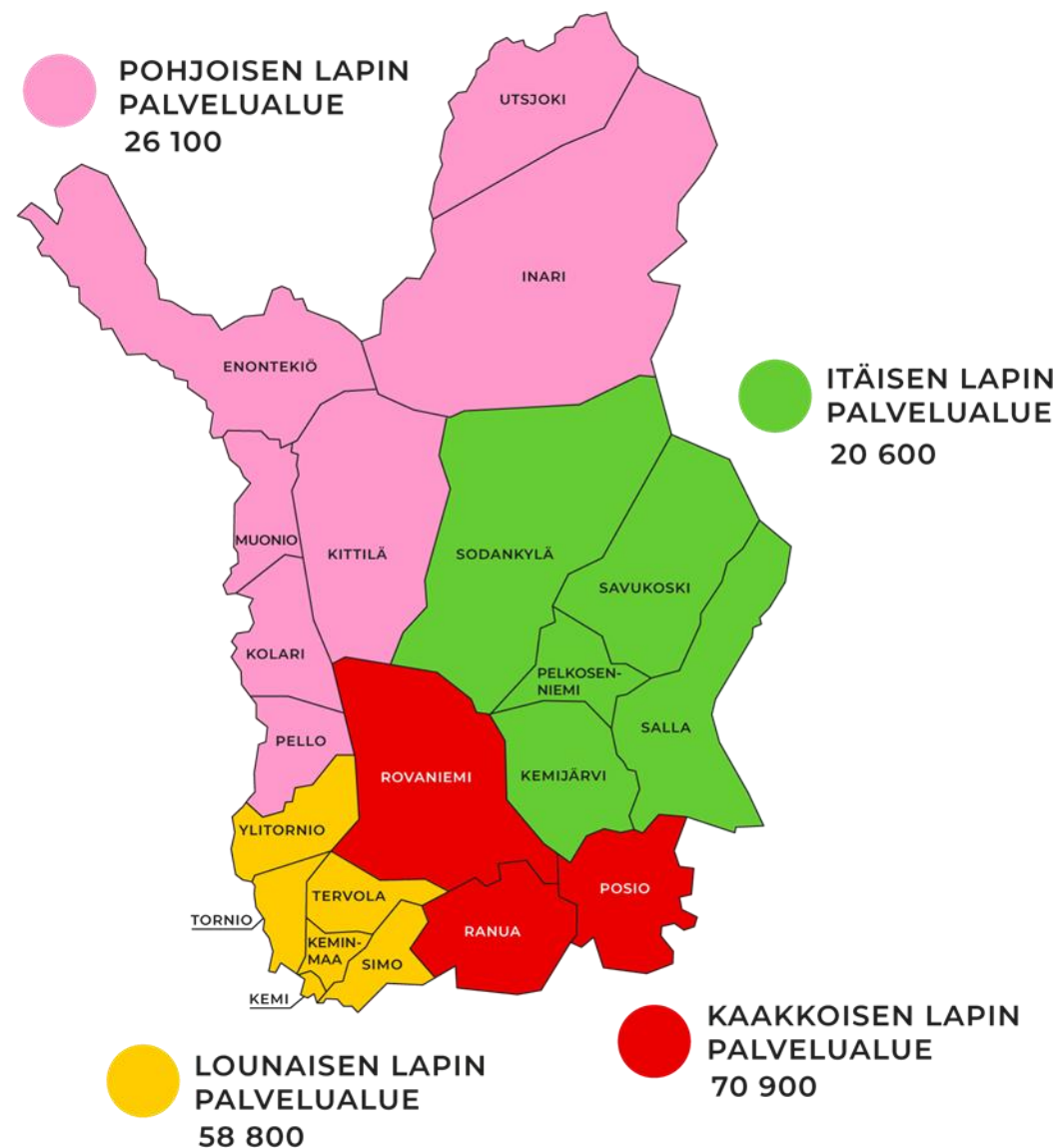
- Päättösvaikutusten ennakkoarviointi (EVA) tarkoittaa sitä, että jonkin päätökseen menevän **asian valmisteluvaiheessa arvioidaan**, millaisia **tulevia vaikutuksia** päätöksellä ja eri päätösvaihtoehtojilla voi olla.
- Systemaattinen prosessi ja toimintatapa, joka tukee hyvinvointialueen tiedolla johtamista ja päätöksentekoa. Ennakkoarviointi toimii sekä viranhaltijoiden että luottamushenkilöiden apuna ja työvälineenä arvioitaessa päätösten vaikutuksia.
- Ennakkoarvioinnissa ratkaisua etsitään kuvaamalla erilaisia päätösvaihtoehtoja ja tarkastelemalla niiden hyviä ja huonoja puolia, lyhyellä (keskipitkällä) ja pitkällä aikavälillä. Myös nykytila kuvataan, joka toimii nollavaihtoehtona, jos mitään päätöstä ei synny.
- Ennakkoarviointi tuottaa tietoa eri ratkaisuvaihtoehtojista. Tämä tukee skenaariopohjaista ajattelua, auttaa ennakoimaan ja varautumaan erilaisiin riskeihin.
- Ennakkoarvioinnin lähtökohtana on avoin ja vuorovaikutteinen prosessi, joka edistää eri tahojen mahdollisuutta saada tietoa, tuottaa tietoa ja osallistua päätöksenteon valmisteluun. Prosessi tukee päätösosallisuutta ja –viestintää sekä lisää luottamusta ja läpinäkyvyyttä päätöksentekoon.
- Ennakkoarviointi tuo näkyväksi päätökseen liittyvän kompleksisuuden sekä erilaiset ja mahdolliset ristiriitaisetkin näkökannat. Toiselle hyvä vaihtoehto, voi olla toiselle huono vaihtoehto.
- Ennakkoarvioinnissa on hyvä huomioda, että se on tiedontuotannon ja –jäsentämisen väline. Se ei tuota valmiita päätöksiä, vaan päätökset pohjautuvat lopulta arvovalintoihin.

Miksi hyvinvointialueilla pitäisi miettiä päätösten vaikutuksia?

Aikaamme kuvastavia sanoja: muutos, epävarmuus, nopeatempoisuus, globaalit ilmiöt, viheliäiset ongelmat, ilmastonmuutos, eriarvoisuus.

Hyvinvointialueilla tehdään paljon päätöksiä, joiden vaikutukset ovat usein laajoja ja ne vaikuttavat merkittävästi alueen asukkaisiin, palvelunkäyttäjiin, talouteen, sidosryhmiin, yrityksiin, elinvoimaan, varautumiseen ja ympäristöön, etenkin pitkällä aikavälillä.

Voimme kuitenkin yrittää varautua muutokseen **yhdessä** ja ennakoiden.

Hyvinvointialueiden toiminnassa ja päätöksenteossa tulee ottaa huomioon kestävyysajattelu

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2025–2029, jotka hyvinvointialueiden on huomioitava omassa strategiassaan ja toiminnassaan

VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2025:57

Tiivistelmä tavoitteista

Toimintaa koskevat tavoitteet

1. Hyvinvointialueen on edistettävä ja varmistettava alueensa väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikissa tilanteissa.
2. Hyvinvointialueen on varmistettava sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kyky järjestää palvelut yhdenvertaisesti, laadukkaasti ja kustannusvaikuttavasti sekä toimintaympäristön riskejä ja uhkia vastaavasti.
3. Hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen tulee olla taloudellisesti kestäviä, laadukkaita ja kustannusvaikuttavia.
4. Investointien tulee parantaa toiminnan kustannusvaikuttavuutta ja edistää alueellista yhteistyötä.
5. Toiminnassa, ohjauksessa ja johtamisessa tulee painottaa vaikuttavuusperustaisuutta.
6. Hyvinvointialueen toiminnan ja talouden uudistamista on jatkettava kunnianhimoisesti.

Toimintaedellytyksiä koskevat tavoitteet

7. Hyvinvointialueiden henkilöstön tulee olla osaavaa ja hyvinvointialueiden tehtäviin riittävää. Henkilöstön hyvinvoinnista on huolehdittava.
8. Toimialojen veto- ja pitovoimaisuudesta on huolehdittava.
9. Hyvinvointialueiden toiminnan paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen johtamisen, suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen tulee perustua tietoon.
10. Digitalisaatiota edistetään hyvinvointialueiden kaikilla toimialoilla.
11. Hyvinvointialue toimii yhteistyössä lakisääteisten velvoitteiden toteuttamiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi.
12. Hyvinvointialueen tehtäviä tulee hoitaa paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti ihmisten välisellä hyvällä yhteistyöllä.

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Miksi maaseutuvaikutusten tulisi olla mukana EVA:ssa?

- Saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden turvaaminen.
- Toimintaympäristön erityispiirteiden huomioiminen. Oman alueen tuntemus on olennaista päätösten valmistelussa.
- Väestörakenteen erityispiirteiden huomioiminen. Maaseudulla väestö on usein ikääntyneempää ja palveluriippuvaisempaa.
- On hyvä miettiä mitä muuta maaseudulla tapahtuu, kuin oman organisaation toiminta? Päätöksellä voi olla vaikutuksia esim. työpaikkoihin, yrityksiin, turvallisuuteen, ruuan tuotantoon, liikkumiseen ja huoltovarmuuteen, kuntien talouteen sekä elinvoimaan. → Toisaalta on tärkeä huomioida hyvinvointialueen talouden ja kuntatalouden osittain ristiriitaiset intressit, esim. kiinteistöjen osalta.
- Strategiset velvoitteet. Mitä on tullut luvattua? Strategian ei tulisi olla vain korulauseita.
- Päätökset eivät saisi lisätä alueellista eriarvoisuutta tai tiettyyn väestöryhmään kohdistuvaa eriarvoisuutta.

Toimintaympäristön monet puolet

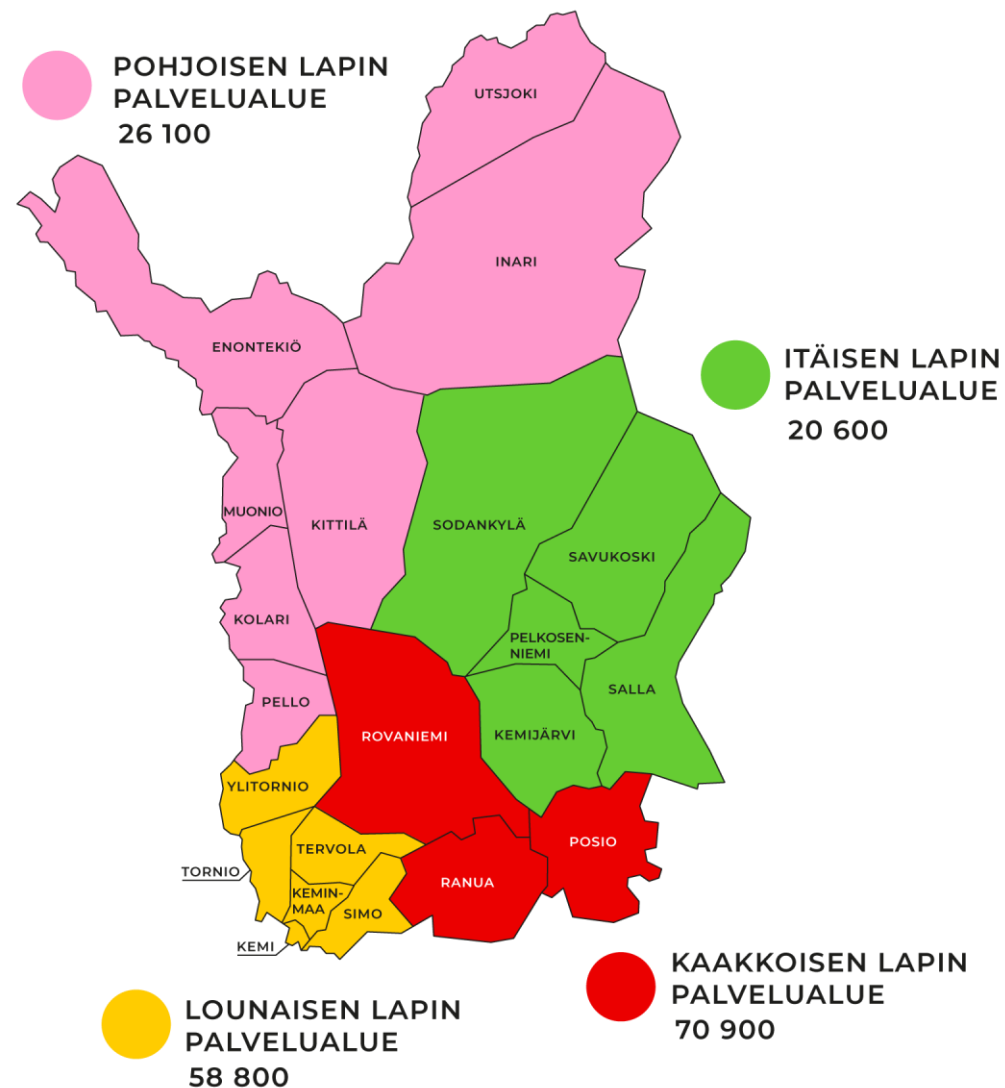

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue
Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

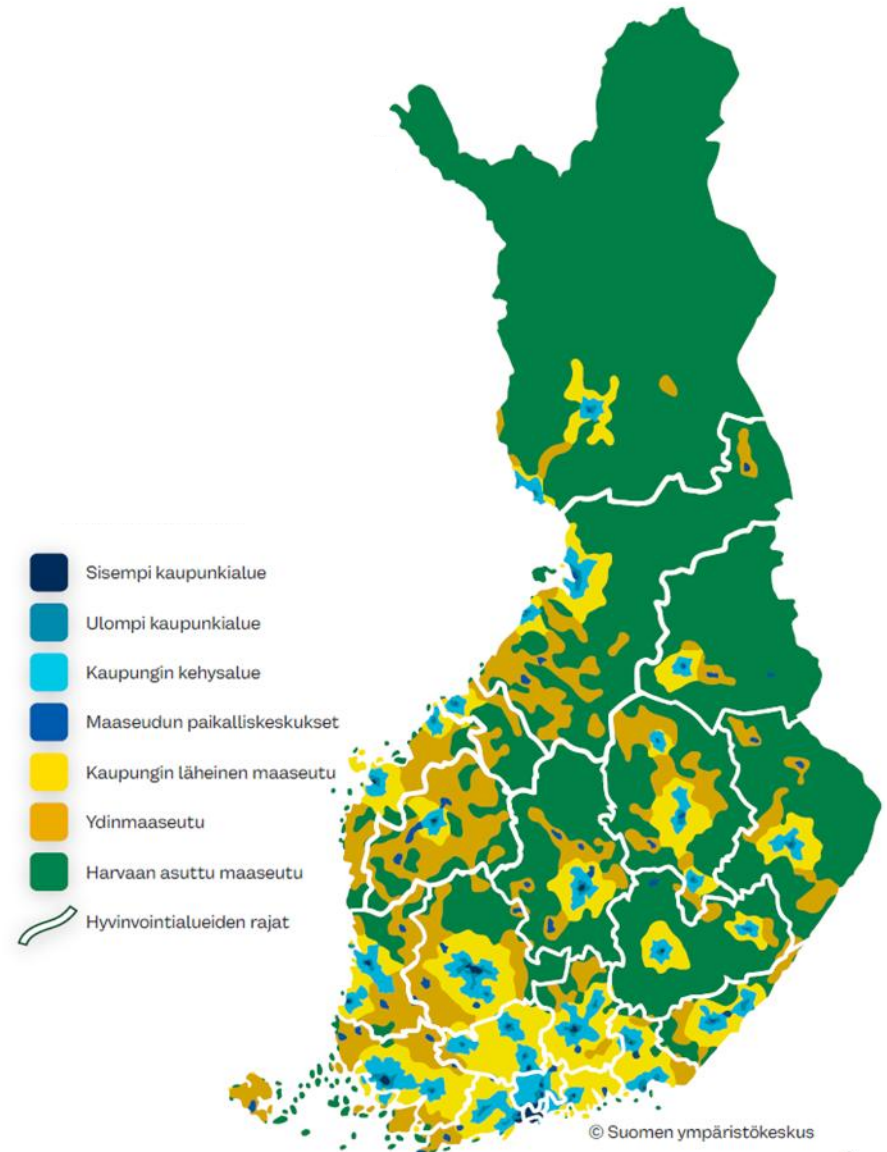
Lapin hyvinvointialue

- Lapin hyvinvointialue vastaa Lapin julkisten sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen järjestämisestä.
- Lapha:n yli 8000 työntekijää huolehtivat yli 176 000 lappilaisen arjen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Lisäksi hoidamme tarvittaessa kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden sairastumiset, loukkaantumiset, eksymiset ym.
- Lapin hyvinvointialueen käynnistyessä, 1.1.2023 yhdistyi 27 eri organisaatiota yhdeksi hyvinvointialueeksi. Toiminta on vielä monella tapaa alkutekijöissään.
- Toiminta kattaa koko Lapin maakunnan, 21 kuntaa.

Lappi - harvaan asuttu maaseutu

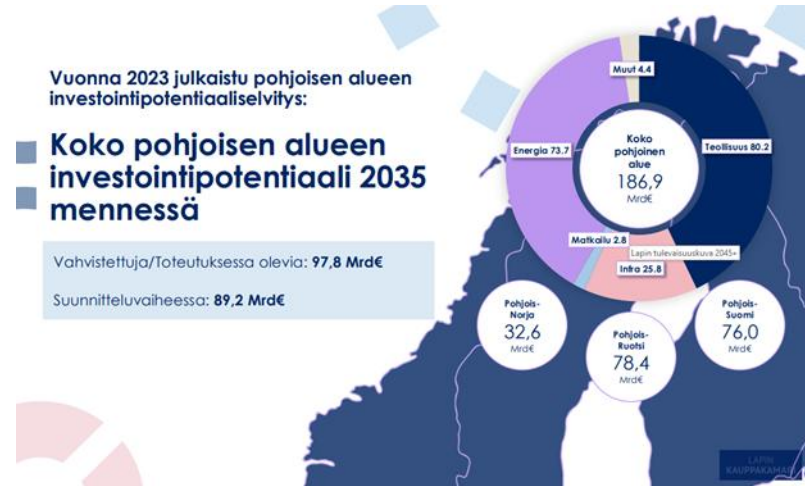
- Lappi on harvaan asuttu maakunta, jossa pitkät välimatkat ovat arkea. Nuorgamista Lapin keskussairaalaan on matkaa 497km. Pidempi matka siis kuin Helsingistä Kajaaniin.
- Lappia haastaa mm. työvoiman saatavuus, eriytyvä väestönkehitys, turvallisuusnäkökulmat, liikenneyhteydet ym.
- Lapilla on yhteistä rajaa Venäjän kanssa n. 380 km, Norjan kanssa n. 736 km ja Ruotsin kanssa n. 586 km.
- Lapilla on merkittävä rooli maan turvallisuudessa ja huoltovarmuudessa strategisella sijainnillaan ja infrallaan. Lappi tarjoaa puolustusalueelle tärkeitä sijoittumiskohteita.

© Suomen ympäristökeskus

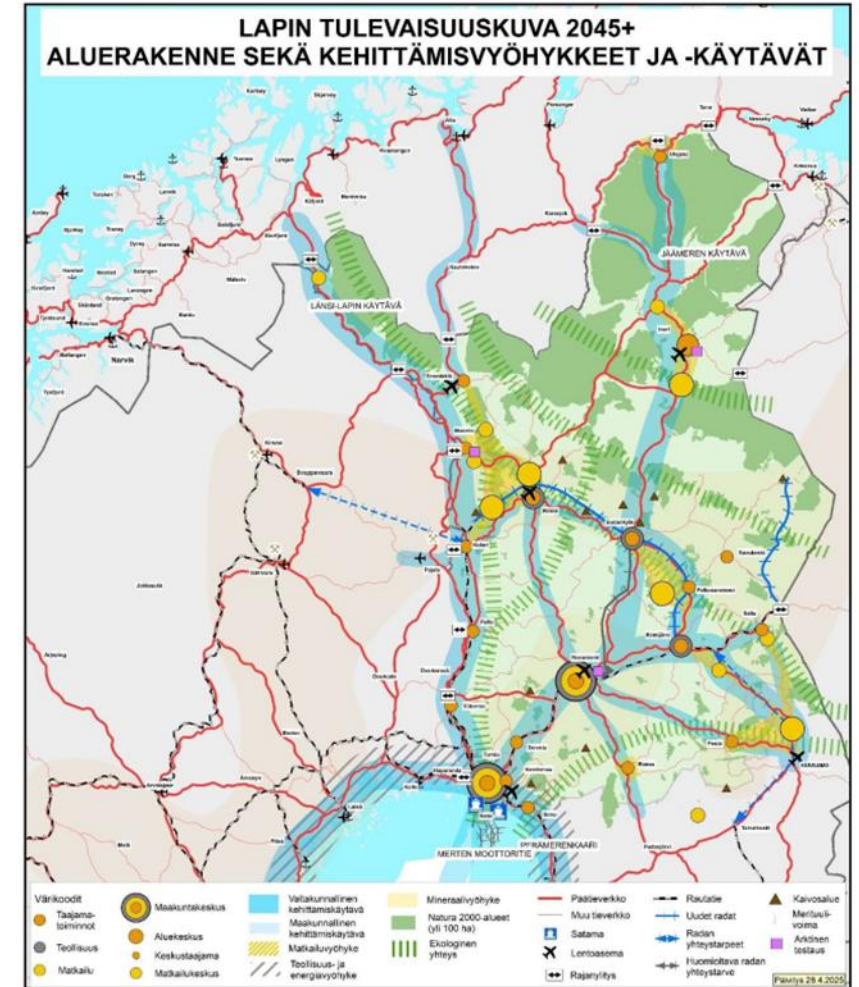
Lapin tulevaisuuskuva 2035-2045+

- Pitkän aikavälin suunnittelussa ja sitä koskevassa päätöksenteossa on tärkeää huomioida myös aluekehityksen näkymät.
- Lapissa on valtavasti investointipotentiaalia ja –suunnitelmia (matkailu, teollisuus, kaivokset, energia, puolustus). Alueen tilannekuva heijastaa positiivisia kehitysnäkymiä, ja elinkeinoelämä jatkaa vahvaa kasvuaan.
- Matkailu, Lapin elinvoimatekijänä, kasvaa kovaa vauhtia.
- Sotilaallinen liikkuvuus, logistiikkatarpeet ja matkailu vauhdittavat liikenne- ja infrahankkeita.

TULEVAT INVESTOINNIT LAPISSA seuraavan 10 vuoden ajalle	
Teollisuus	~6,2 mrd. €
Kaivossektori	~5,3 mrd. €
Energiassektori	~16,3 mrd. €
Matkailu	~1,2 mrd. €
Julkiset/muut investoinnit (mm. väylät, puolustussektori ja kuntien ilmoittamat hankkeet)	~1,9 mrd. €
Yhteensä	~30,9 mrd. €

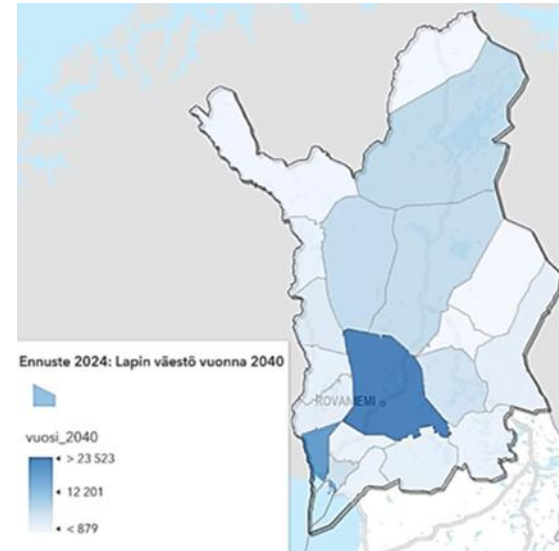
Lapin kauppakamari ja Lapin liitto, Lapin investoinnit: Tilanne- ja tulevaisuuskuva 2025

Lapin liitto, Lappi-sopimus luonnos nro 3., 25.8.2025.

Eriytyvät alueet ja kunnat

- Tilastokeskus ennustaa, että Lapin väestön määrä laskisi 2040-luvulle tultaessa, erityisesti nuorten ja työikäisten osalta. Ainoastaan muutamiin Lapin kuntiin ennustetaan väestönlisäystä.
- Väestö myös ikääntyy ja sen myötä palvelutarve kasvaa ja eriytyy Lapin sisällä. Myös sairastavuudessa on suuria eroja kuntien välillä.
- Ennusteen mukaan väestö myös keskittyisi vahvasti Rovaniemen ja Kemi-Tornion alueelle.
- Toisaalta, synkistä ennusteista huolimatta Lapin kehitys on viime vuosien aikana kulkenut toiseen suuntaan: väestön määrä on hieman kasvanut, elinvoimaa ja vetovoimaa kuvaavat indikaattorit ovat olleet positiivisia.

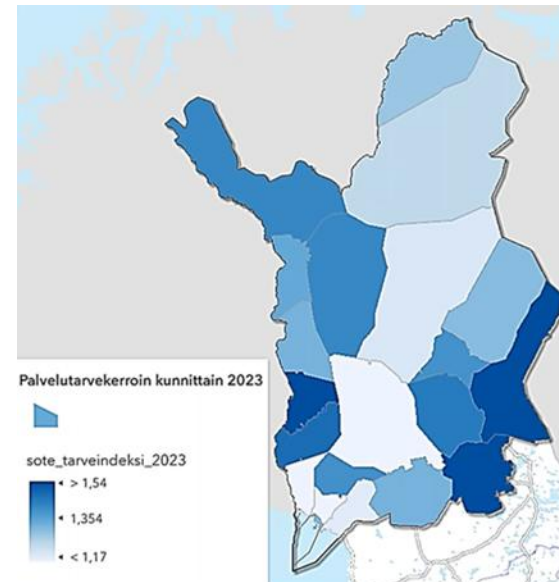

Tuleva väestönkehitys Lapissa

Kuva havainnollistaa Lapin väestön sijoittumista kuntatasolla vuonna 2040 Tilastokeskuksen tuoreimman väestöennusteen mukaan.

Mitä tummempi alue on, sitä enemmän siellä olisi asukkaita.

Vaikka Kemi-Tornion alueella väestön odotetaan pienenevän, säilyy alue silti Lapin toiseksi väkirikkaimpana alueena Rovaniemen jälkeen.

Palvelutarvekerroin 2023

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvekerroin oli vuonna 2023 Lapissa matalin Rovaniemellä (1,01) ja korkein Sallassa (1,75).

Myös sairastavuudessa erot suuria kuntien välillä. Ikävakioitu sairastavuusindeksi oli vuonna 2022 korkein Kemissä (134,2) ja matalin Kolarissa (87,6).

Koko hyvinvointialueella sairastavuusindeksi oli samana vuonna 109,3

Laphan EVA-malli

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Lapha:n EVA-prosessin kehittämisen taustalla mm. lainsäädäntö

- **Laki hyvinvointialueesta (611/2021)**

edistää hyvinvointialueen toiminnan suunnitelmallisuutta ja taloudellista kestävyyttä sekä luo hyvinvointialueelle edellytykset tukea asukkaidensa hyvinvointia, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

- **Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 7§)**

velvoittaa hyvinvointialueen ottamaan päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.

- **Laki pelastustoimen järjestämisestä (613/2021)**

edistää ja ylläpitää turvallisuutta sekä varmistaa yhdenvertaiset, yhdenmukaiset ja kustannusvaikuttavat pelastustoimen palvelut koko maassa

- **Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta (617/2021)**

velvoittaa hyvinvointialueet kattamaan alueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien kustannukset sekä alijäämän ennalta säädettyssä aikataulussa.

- **Hallintolaki (434/2003, 45§)**

velvoittaa päätösten perusteluun.

- **Tasa-arvolaki (609/1986, 4§)**

velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten sukupuolivaikutuksia.

- **YK:n lasten oikeuksien sopimus (60/1991, 3 artikla)**

edellyttää, että lapsia koskevissa päätöksissä harkitaan ensisijaisesti lapsen etua.

- **Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (252/2017)**

edistää ympäristövaikutusten arviointia ja arvioinnin yhtenäistä huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa

- **Saamen kieli ja kulttuuri:**

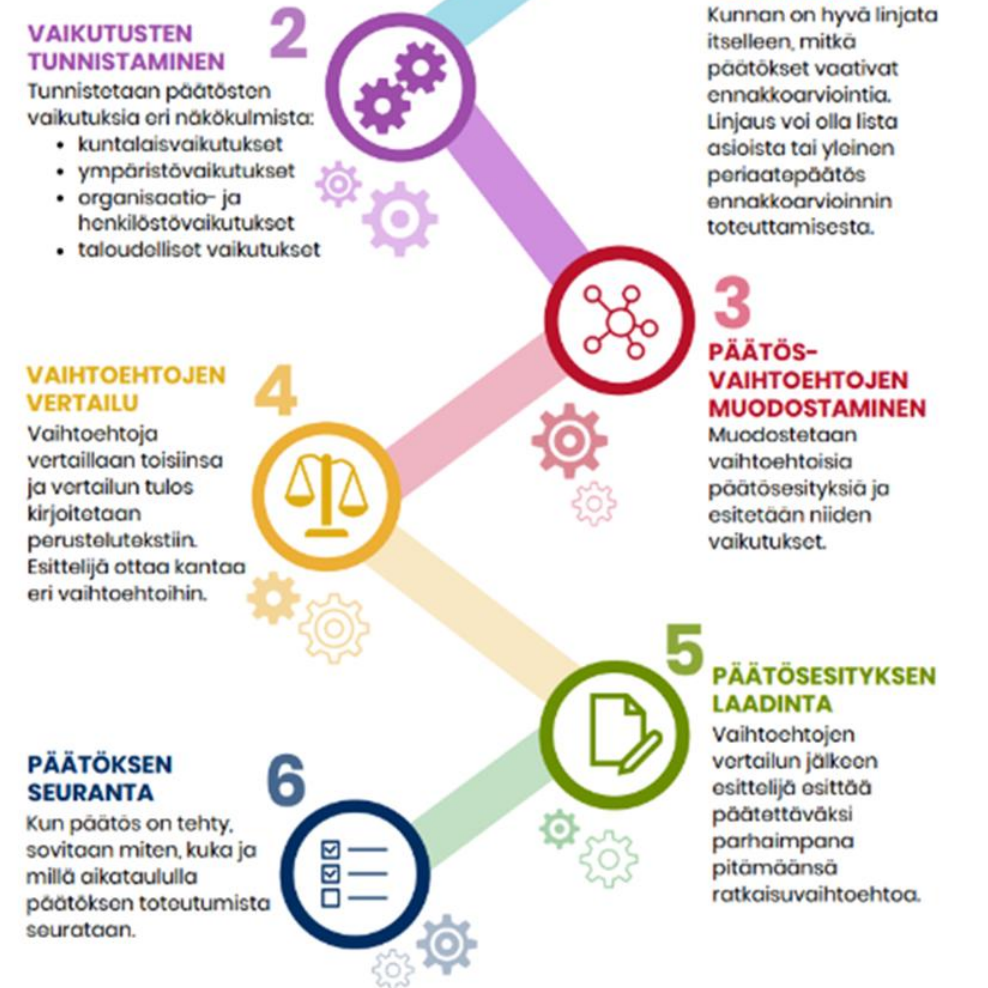
- **HVA-laki (611/2021) 33§:** lautakunnan tehtävänä on arvioida kielellisten oikeuksien toteutumista

- **Laki saamelaiskäräjistä 9 §:** velvoittaa viranomaiset neuvottelemaan keskenään mm. sosiaali- ja terveyspalveluista, kieleen ja kulttuuriin sekä maankäyttöön vaikuttavista asioista.

Hyvinvointialueiden välinen vertailu

- Keväällä 2025 tietopyyntö 21:lle HVA:lle, joista 11:sta tuli vastaus → Best practices –vertailu.
- HVA:t ovat hyvin eri vaiheessa evauksen käyttöönoton ja toteuttamisen suhteen.
- HVA:t noudattelevat vahvasti Kuntaliiton ohjeistusta ja mallia. Viereisessä kuvassa askeleet evauksen toteuttamiseen.
- Eroavaisuuksia arvioitavien näkökulmien sanoituksissa, esim. HVA:n strateginen näkökulma. Sisällöllisesti samat kriteerit kaikilla hyvinvointialueilla.

6 VAIHETTA Ennakoarvioinnin toteuttamiseen

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue
Lapin buresveadjinguovlu
Lapin pyereestváijeemkuávlu
Lapin pue'rrvääjjamvu'vdd

Lähtökohtana ajatus: siirrytään yksittäisistä arvioinneista neljään näkökulmaan

Yksittäisiä vaikutustyyppejä:

- Ihmisiin kohdistuva arviointi (IVA)
 - Lapsivaikutusten arviointi (LAVA)
 - Ympäristövaikutusten arviointi (YVA)
 - Terveysvaikutusten arviointi (TVA)
 - Mielenterveysvaikutusten arviointi (MIVA)
 - Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA)
 - Sukupuolivaikutusten arviointi (SUVA)
 - **Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA)**
 - Yritysvaikutusten arviointi (YVA)
 - Kielivaikutusten arvioinnit
- jne.

Erilaisia vaikutuksia arvioidaan samanaikaisesti:

EVA

Miten MVA on integroitavissa EVA:an?

Arvioitavat päätösvaihtoehdot

Päätösvaihtoehdot (Nykytila, 1. päätösvaihtoehto, 2. päätösvaihtoehto, 3. päätösvaihtoehto)

TAI

Palvelukohtainen tarkastelu, jolloin jokaisesta tehdään oma tarkastelunsa. Laajoissa asiakokonaisuuksissa päätösvaihtoehdot: nykytila ja esitetty muutos.

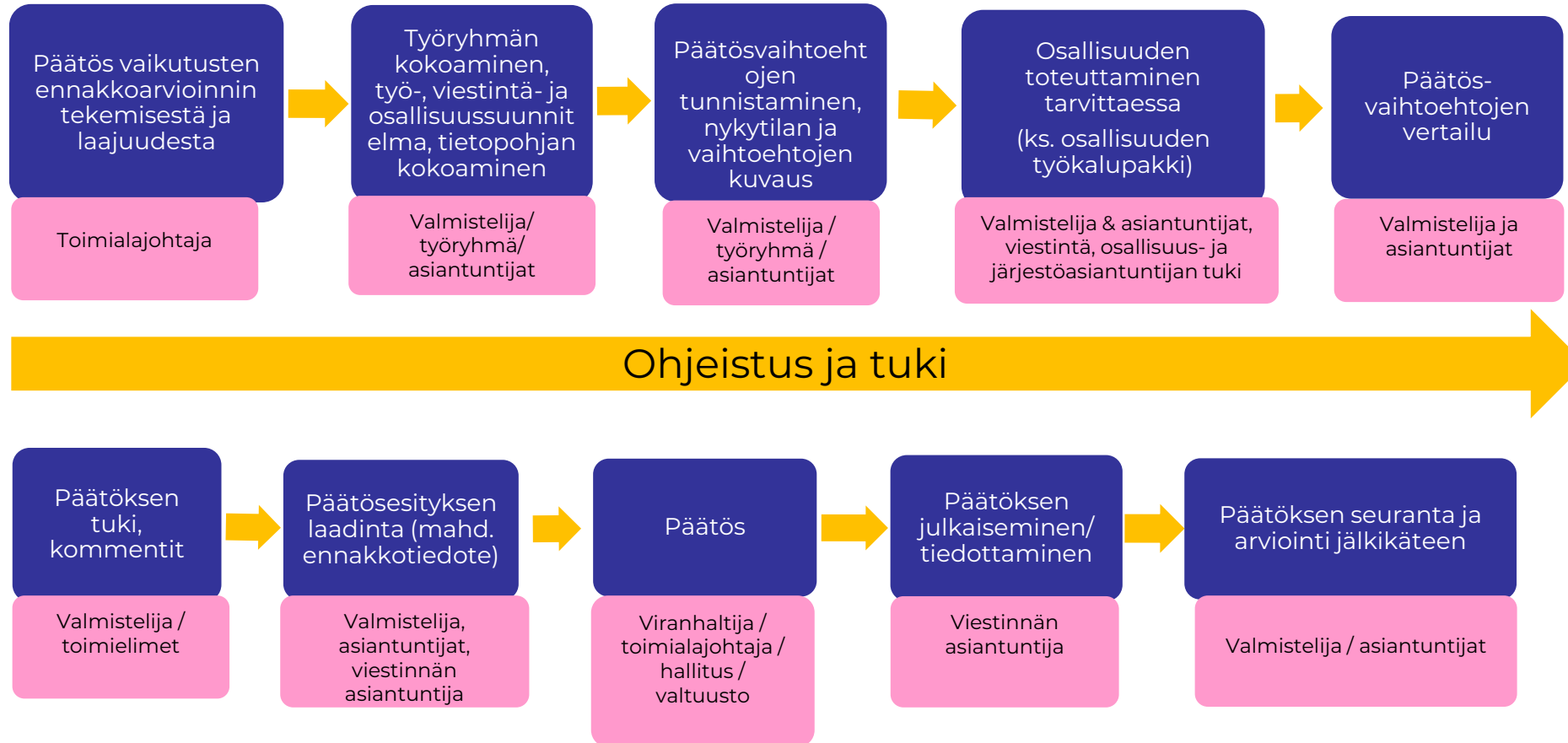
Arvioidaan esitystä seuraavista näkökulmista:

*** Maaseutuvaikutusten / harva-alueen huomioiminen läpileikkaavasti**

Lapha:n päätösvaikutusten ennakkoarvioinnin prosessi, 2025

Miten toteutan MVA:n integroituna?

- Suunnittele prosessi ja tee työsuunnitelma. Kokoa työryhmä ja aikatauluta tärkeät päivämäärät käsittelylle.
- Huomioi maaseudun/harva-alueen erityispiirteet läpileikkaavana, joka arviointikohdassa. Maaseudulla elävät ja työskentelevät niin palvelunkäyttäjät kuin henkilöstökin.
- Käytä hyödyksi erilaisia tarkistuslistoja apukysymysten muodossa (hyviä löytyy esim. <https://www.maaseutupolitiikka.fi/paatoksenteontueksi/tietoa/mva>, <https://www.hyvinvointikertomus.fi/>)
- Tee organisaatiolle omat arviointipohjat tai hyödynnä olemassa olevia.
- Muista osallisuus! Voit kerätä osallisuustietoa esim.
 - asukastilaisuuksien
 - työpajojen
 - kyselyjen
 - arvokeskustelujen ym. muodossa
- Varaa riittävästi aikaa evaukselle. Lausuntokierrokset ovat aikaa vieviä.

Tarkistuslista hyvinvointialueiden näkökulmasta:

- **Miten suunniteltu päätös vaikuttaa ihmisiin / asukkaisiin / palvelunkäyttäjiin?**

- Hyvinvointi, terveys ja terveyseroihin?
- Palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen?
- Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon?
- Osallisuuteen, yhteisöllisyyteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin?
- Turvallisuuteen?
- Lapsiin ja nuoriin?
- Vähemmistöihin? (esim. hyvinvointi, kieli ja kulttuuri, palveluiden saatavuus ja saavutettavuus.)
- Ihmisten asumisen ja liikkumisen mahdollisuuksiin maaseudulla/harva-alueella?

- **Miten suunniteltu päätös vaikuttaa organisaatioon ja henkilöstöön?**

- Hyvinvointialuestrategiaan ja strategian toimeenpano-ohjelmaan?
- Organisaatorakenteeseen, johtamisjärjestelmään sekä toimivaltaan?
- Henkilöstön määrään, asemaan ja saatavuuteen?
- Henkilöstön hyvinvointiin, osaamiseen ja yhdenvertaisuuteen?
- Henkilöstön asumisen ja liikkumisen mahdollisuuksiin maaseudulla/harva-alueella?

- **Miten suunniteltu päätös vaikuttaa organisaation talouteen, aluetalouteen ja elinvoimaan?**

- Organisaation talouden kestävyys ja tuottavuuteen?
- Organisaation tulo- ja rahoitusjärjestelmään?
- Aluetalouden kestävyys ja tuottavuuteen?
- Alueen elinvoimaan? (veto- ja pitovoima)
- Kumppanuuksiin? (kunnat, järjestöt, yritykset, oppilaitokset ja yhteisöt)
- Hankintoihin? Huomioi vaikutukset maaseudun yritysten ja järjestöjen mahdollisuuksiin toimia palveluntarjoajina hankinnoissa, esim. hoiva, hoito, ruokahuoltoon ja energiaan liittyvät hankinnat. Myös ei-lakisääteiset palvelut.

- **Miten suunniteltu päätös vaikuttaa ympäristöön?**

- Kestävään kehitykseen ja ympäristöön?
- Ihmisten elinoloihin ja ympäristön hyvinvointi-/terveysvaikutuksiin?
- Varautumiseen ja huoltovarmuuteen?
- Muita mahdolliset vaikutukset (esim. uudisrakennukset, maankäyttö)

Lähteet

- Kuntaliitto, Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi. <https://www.kuntaliitto.fi/kuntajohtaminen-ja-digitalisaatio/kuntajohtaminen/paatosten-vaikutusten-ennakkoarviointi>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/paatosten-vaikutusten-ennakkoarviointi>
- Lainsäädäntö, <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto>
- Lapin liitto, Lapin tilanne ja kehityskuva 2023. <https://lapinluotsi.fi/wp-content/uploads/2024/02/lapin-tilanne-ja-kehityskuva-2023.pdf>
- Kuntaliitto (2011), Vaikutusten ennakkoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa. [Vaikutusten ennakkoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa | Kuntaliitto.fi](https://www.kuntaliitto.fi/vaikutusten-ennakkoarviointi-kunnallisessa-paatoksenteossa)
- HYVIL (2025), Hyvinvointialueen tehtävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. [Hyvinvointialueen tehtävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä | Hyvil.fi](https://www.hyvil.fi/hyvinvointialueen-tehtavat-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisessa)
- Lapin hyvinvointialue, Hallinto ja organisaatio. <https://lapha.fi/tietoameista/hallinto-ja-organisaatio>
- Hyvinvointialueiden best practices -vertailu päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnin prosesseista, Lapin hyvinvointialue 2025, TIEJO-hanke
- Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2025–2029. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:57 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/d5d881c9-fae7-4c5a-939f-5f16b1553ec3/content>
- Maanmittauslaitos, Suomen valtakunnanrajat. <https://www.maanmittauslaitos.fi/valtakunnanrajat>
- Lapin liitto, Lappi-sopimus luonnos nro 3, 25.8.2025. <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2025/08/Lappi-sopimus-luonnos-nro-3-hallitus-25.8.2025.pdf>
- Lapin luotsi, Lapin alueelliset kehitysnäkymät. [Lapin alueelliset kehitysnäkymät | Lapin luotsi](https://www.lapinluotsi.fi/alueelliset-kehitysnakymat)

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu
Lappi puerestváijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Kiitos!

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue
Lapin alueen johtamisto
Lapin alueen johtamisto
Lapin alueen johtamisto

Kuva: Lapin materiaalipankki | Aurora Powertrains